

Hlavné výzvy a základné princípy riešení pre zefektívnenie vzdelávacieho systému a pre zlepšenie uplatniteľnosti absolventov na trhu práce

Okrúhly stôl, 14. december 2011

Úvod

Jedna z kľúčových úloh vzdelávacieho systému je príprava na trh práce. V Slovenskom školstve však existuje viacero systémových chýb. Dôsledkom sú problémy s efektívnosťou, kvalitou a nesprávne nastavené motivácie pri rozhodovaní o zriaďovaní škôl, či získavaní študentov. Sú tiež zdrojom nesprávnych rozhodnutí o výbere školy, ktorá má študentov pripraviť na pracovný život.

Systém tak produkuje mladých ľudí nedostatočne pripravených na trh práce a ekonomické a sociálne osamostatnenie. Zdroje vkladané do školstva sa teda často míňajú účinku a nie sú efektívne vynakladané. Školstvo tak začína produkovať nezamestnaných.

Identifikácia kľúčových problémov v systéme základných a stredných škôl

Na štátnej úrovni sa nepodarilo účelne zadefinovať nové vzdelávacie, obsahové a výkonové štandardy. V celom systéme chýba komplexný model hodnotenia kvality a výstupov a model práce s výsledkami testovania, ktoré by umožnili získať o konkrétnej škole plastický obraz a identifikáciu jej pridanej hodnoty. Chýba mechanizmus odmeňovania učiteľov, ktorý by zohľadňoval ich reálny výkon a prínos. Chýba tiež vzdelávanie v oblasti trhu práce, ktoré by pomohlo žiakom pri výbere strednej školy. Rovnako na stredných školách chýba vzdelávanie v oblasti podnikania a osobných financií, ktoré má napomáhať k ich budúcemu ekonomickému osamostatneniu.

V oblasti stredného školstva systém nereflektuje na potreby trhu práce a uprednostňuje vzdelávanie prostredníctvom gymnázií a všeobecne zameraných škôl na úkor odborného školstva. Aj na stredných odborných školách dominuje všeobecné vzdelávanie a ustupuje praktická príprava a kontakt s reálnym pracovným prostredím. Zdegradoval sa pohľad na zručnosti a remeslá. Chýba dostatočná ponuka stredných odborných škôl, ktoré by poskytovali prípravu na trh práce a zároveň poskytovali štúdium s dostatočnou náročnosťou a kvalitou ako prípravu na vysokú školu.

Stav vysokých škôl

Významným problémom VŠ je prevládajúca nízka kvalita poskytovaného vzdelania a nesprávne nastavené motivácie. Dopyt po kvalitnom vzdelaní neprichádza ani od študentov, ani od štátu a len veľmi obmedzene od zamestnávateľov. Len malá časť verejnosti má schopnosť rozlišovať medzi kvalitnými a menej kvalitnými vysokými školami. Akreditácia zostala posúdením plnenia formálnych kritérií. Vysoké školy sú v oblasti kvality silno nivelizované.

Vysoké školy samotné sa usilujú naplniť dopyt po ľuďoch s vysokoškolským diplomom často bez ohľadu na kvalitu vzdelávania a bez ohľadu na potreby spoločnosti a spektrum odborností, ktoré sú pre spoločnosť žiadané, moderné, prospešné a konkurencieschopné. Aj keď systém financovania vysokých škôl prešiel radikálnymi zmenami, princíp, že peniaze so sebou prináša študent, ostáva zachovaný.

Dôsledkom tejto situácie je neefektívny vzdelávací systém a často nevhodný výber strednej a vysokej školy pre študentov a následne sťažené uplatnenie absolventov na trhu práce.

1. Základné princípy riešení a rámec opatrení v oblasti základného a stredného školstva

- 1.1. Po celospoločenskej diskusii **pripraviť v praxi realizovateľný strategický dokument, ktorý definuje priority štátu** v konkrétnych oblastiach vzdelávania a stanoví systém vyhodnocovania určených cieľov. Dokument by mal presahovať viacero volebných období.
- 1.2. **Definovať nové vzdelávacie štandardy, výrazne redukovať povinný vzdelávací obsah všeobecnovzdelávacích predmetov v štátnych vzdelávacích programoch.** Posilniť váhu zručností a tvorivosti. Vytvoriť pre školy inovatívne a konkurenčné prostredie s motiváciou nasledovať úspešné príklady.
- 1.3. **Na ZŠ zmeniť obsah predmetov svet práce a technika alebo ich nahradiť novým povinným predmetom „svet povolání“** a v spolupráci so zamestnávateľmi oboznamovať žiakov s rôznymi povolaniami a so situáciou a trendmi na trhu práce. Zlepšiť poskytovanie informácií o konkrétnych školách a uplatnení absolventov na trhu práce. Tieto opatrenia zlepšia kvalitu rozhodnutia rodičov a žiakov o výbere budúcej školy.
- 1.4. **Výraznejšie doplniť príležitosti na štúdium o ponuku stredných odborných škôl s nárokmi na študenta porovnateľnými s úrovňou gymnázií.** Ich absolventi by získali praktické vzdelanie uplatniteľné na trhu práce a zároveň by boli dostatočne pripravení na pokračovanie v štúdiu na vysokej škole. Motivačné opatrenia zamerať tak na študentov, ako aj na zriaďovateľov týchto škôl.
- 1.5. **V odbornom vzdelávaní posilniť odbornú a praktickú zložku výučby** a zvýšiť jej realizáciu priamo vo firmách. Vo vyučovacom procese posilniť získavanie zručností. Zvýšiť záujem o odborné vzdelávanie a posilniť jeho orientáciu na potreby trhu práce.
- 1.6. **Výrazne posilniť participáciu zamestnávateľov a odborníkov z praxe na odbornom vzdelávaní** a odstrániť existujúce bariéry. Motivovať zamestnávateľov vytvárať priestor pre praktické vzdelávanie priamo vo firmách a otvoriť školské prostredie odborníkom z praxe.
- 1.7. **Zaviest' nový systém hodnotenia kvality škôl a systém certifikačného testovania** všetkých žiakov a študentov po ukončení jednotlivých vzdelávacích stupňov. Zaviest' motivačný systém na zlepšenie zistených výsledkov.
- 1.8. **Posilniť autonómiu a efektivitu v oblasti manažmentu škôl.** Prijat' nový systém odmeňovania a hodnotenia výkonov učiteľov. V mzdovom systéme posilniť váhu hodnotenia konkrétnych výkonov a reálneho prínosu učiteľa pre žiakov a školu a oslabiť váhu veku, dĺžky praxe a počtu kreditov.

- 1.9. **V normatívnom systéme viac zohľadňovať finančnú náročnosť jednotlivých odborov vzdelávania**, strategické priority štátu (napr. preferovanie určitých odborov, ak sú ich absolventi na trhu práce žiadani) a kvalitu výsledkov školy. Toto opatrenie upraví motivácie zriaďovateľov pri rozhodovaní o charaktere školy a o prijímaní študentov.
- 1.10. **Otvoriť trh s učebnicami a učebnými materiálmi**. Umožniť školám vyberať si učebnice z viacerých vydavateľstiev. Do normatívov doplniť a viazať zdroje na ich nákup, čo využitím konkurenčných ponúk povedie k zvýšeniu kvality, efektivity a dostupnosti učebníc.
- 1.11. **Na stredných školách zaviesť povinnosť uzavrieť jednorazovo s rodičmi zmluvu o poskytovaní vzdelávacej služby**, za ktorú rodič formálne zaplatí pridelením normatívu. Toto opatrenie posilní povedomie verejnosti o cene vzdelávania a zvýši dopyt po kvalite.

2. Základné princípy riešení a rámec opatrení v oblasti vysokého školstva

- 2.1. **Zlepšiť systém akreditácie VŠ, sprísniť pravidlá a ich vymáhateľnosť**. V procese akreditácie viac angažovať zahraničných expertov, zvýšiť váhu komplexného posudzovania, kritérií kvalitného vzdelávania a výskumu, tvorby patentov a merateľného využitia vedeckých a výskumných aktivít. Transformovať Akreditačnú komisiu na nezávislý a profesionálny inštitút so silnými a vymáhateľnými kompetenciami.
- 2.2. **Výrazne zredukovať počty študijných odborov a študijných programov**, čo zároveň zníži aj potrebu zabezpečovania garantov.
- 2.3. **Zaviesť väčšiu flexibilitu v oblasti pôsobenia profesorov a docentov** a viac otvoriť pôsobenie na ich miestach aj ľuďom z praxe a zo zahraničia bez toho, aby v živote museli získať tento titul. Pri menovaní riadnych profesorov a docentov zjednotiť kritériá a pravidlá na celoštátnej úrovni a zvýšiť váhu vedeckých výsledkov.
- 2.4. **Zaviesť diferencované financovanie VŠ a vedy, zjednodušiť pravidlá, viac odmeňovať výsledky a kvalitu** a zohľadňovať úspešnosť absolventov na trhu práce. Posilniť váhu projektového financovania na úkor inštitucionálneho. Pri čerpaní eurofondov vyváženejšie realizovať investície do ľudí. Viac prepájať vzdelávanie a výskum s praxou.
- 2.5. **Posilniť orientáciu bakalárskeho štúdia na prax a na jeho využiteľnosť na trhu práce**. Týmto sa posilní aj jeho spoločenská váha. Garancie odborov bakalárskeho štúdia orientovaných na prax viazať hlavne na úspešnosť garanta v praxi nie na akademický titul.
- 2.6. **Zlepšiť poskytovanie informácií o VŠ, o ich kvalite a činnosti**, ktoré sú dôležité pre rozhodnutie uchádzačov a umožnia zhodnotiť perspektívu ich uplatnenia na trhu práce.
- 2.7. **Finančne podporiť internacionalizáciu VŠ, vedy a výskumu, mobility programov, získavanie zahraničných odborníkov**, vo financovaní viac zohľadniť medzinárodné aktivity.

Záver

Zástupcovia zamestnávateľov, základných, stredných a vysokých škôl, odborných organizácií a študentov sa zhodli na uvedených hlavných výzvach a princípoch riešení, ktoré majú viesť k zefektívneniu vzdelávacieho systému na Slovensku a k zlepšeniu jeho prepojenia s praxou a trhom práce.

Ing. Jozef Špirko, prezident Asociácie strojárskoho a elektrotechnického priemyslu

PhDr. Ján Oravec, prezident Združenia podnikateľov Slovenska

Ing. Igor Patráš, prezident Zväzu spracovateľov dreva Slovenskej republiky

Mgr. Alena Petáková, predsedníčka Združenia samosprávnych škôl Slovenska

Ing. Anton Földesy, prezident Asociácie stredných odborných škôl Slovenska

PhDr. Saskia Repčíková, prezidentka Asociácie súkromných škôl a školských zariadení Slovenska

prof. MUDr. Dušan Meško, PhD., vysokoškolský pedagóg

Stanislav Boledovič, člen riadiaceho výboru OZ Manageria

V Bratislave, dňa 14.12.2011